

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF ROBERT G. MANGION
ONOR. IMĦALLEF GRAZIO MERCIECA**

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 13 ta' Frar 2024

Numru 1

Rikors numru 720/2011/1 MH

Antoinette Cachia

v.

David Galea u

Henry Harry Aquilina

Il-Qorti

1. Din hija sentenza dwar appell imressaq mill-konvenut David Galea minn sentenza ta' nhar it-2 ta' Frar 2018 mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili u fejn ġie ddikjarat li l-konvenuti huma t-tnejn responsabbli għall-incident stradali li kkawża dannu lir-rikorrenti u ġew likwidati danni a favur tar-rikorrenti, bil-konvenuti jkunu kkundannati jħallsu s-somma ta' elfejn ħamsa u sittin ewro

(€2065) kull wieħed.

Dahla

2. Ir-rikorrenti, permezz ta' rikors ġuramentat intavolat fit-28 ta' Lulju 2011, talbet lill-Ewwel Qorti:

1. Tiddikjara lil konvenuti David Galea u Henry Harry Aquilina jew min minnhom kienu responsabbli ta' dan l-incident li sehh fis-6 ta' Novembru 2009 bejn il-vetturi DAV-169 u l-vettura HAU-351 liema incident gara minhabba negligenza, traskuragni, imprudenza u nuqqas t' osservanza tar-regolamenti tat-traffiku da parte ta' l-istess David Galea u/jew Henry Harry Aquilina.

2. Tillikwida d-danni sofferti minn Antoinette Cachia.

3. Tikkundanna lil konvenuti jew min minnhom biex ihallsu dawn id-danni sofferti mill-attrici.

3. Dan għamlitu abbażi tas-segwententi premessi:

"1. Illi nhar is-6 ta' Novembru 2009, għal habta tal-hamsa u nofs ta' filghaxija, David Galea kien qieghed isuq Honda bin-numru tar-registrazzjoni DAV-169 fi Triq is-Salini filwaqt li Henry Harry Aquilina kien qieghed isuq Volkswagen Polo bin-numru ta' registrazzjoni HAU-351.

2. Illi dakinhar sehh incident bejn iz-zewg vetturi li ukoll ikkaguna kollizzjoni ma' terza vettura ta' għamla Hyundai Accent, misjuqa minn Louis Tabone bin-numru ta' registrazzjoni KAC-846.

3. Illi Antoinette Cachia kienet passiggiera fil-vettura HAU-351 misjuqa minn Henry Harry Aquilina u sofriet griehi ta' natura gravi minhabba dana l-incident kif ser jigi spjegat waqt it- trattazzjoni tal-kawza. Illi l-vettura misjuqa minn Henry Harry Aquilina hija proprjeta' ta' Antoinette Cachia u l-istess vettura giet iddikjarata bhala 'total loss' b' rizultat ta' dan l-

incident.

4. Illi l-incident gara tort tan-negligenza, traskuragni u non-osservanza tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-konvenuti jew min minnhom.

5. Illi infetah arbitragg Numru ARB M2800/2011 biex jigi stabbilit it-tort u responsabilita' ta' dan l-incident izda dana ghadu mhux deciz.

6. Illi r-rikorrenti tablet lil konvenuti sabiex jersqu ghal likwidazzjoni u hlas ta' danni sofferti minnha izda huma baqghu inadempjenti u ma hallsu xejn.

4. Il-konvenut David Galea ressaq is-segwent i eċċezzjonijiet:

"1. Illi primarjament jehtieg li jigi kjamat in Kawza s-Sur Louis Tabone li kien qiegħed isuq il-karozza Hyundai Accent bin-numru ta' registrazzjoni KAC 846 li kien ukoll involut fl-incident de quo u dan sabiex il-Qorti jkollha stampa iktar cara tad-dinamika ta' l-istess incident u biex l-istess gudizzju ta' din l-Onorabbli Qorti jkun wieħed gust u integru;

2. Illi fit-tieni lok it-talbiet attrici għandhom jigu respinti bl-ispejjez kontra l-istess attrici stante li huma infondati fil-fatt u fid-dritt peress illi l-konvenut mhux responsabbli għad-debilta' permanenti li l-attrici allegatament sofriet u dank if se jigi ampjament pruvat waqt it-trattazzjoni ta' din il-kawza;

3. Illi dan l-incident seħh totalment minhabba negligenza u imprudenza tal-konvenut l-iehor Henry Harry Aquilina u mhux minhabba n-negligenza u imprudenza u/jew ksur ta' regolamenti fl-organizzazzjoni min-naha ta' l-eccipjenti;

4. Illi għalhekk isegwi li ma hemmx danni x' jigu likwidati favur l-attrici;

5. Salv eccezzjonijiet ulterjuri premissi mil-Ligi; Bl-ispejjez kontra l-attrici li qed tigi minn issa ngunta għas-subizzjoni.

5. Fil-waqt li l-konvenut Henry Harry Aquilina ressaq is-segwent i risposta:

1. Illi referibbilment għad-Dikjarazzjoni tar-Rikorrenti, l-esponenti jirrileva

illi huwa minnu li huwa kien involut f' incident tat-traffiku fis-6 ta' Novembru 2009 waqt li huwa kien qed isuq il-vettura Numru HAU 351, u kellu bhala passiggiera lill-ommu, Antoinette Cachia, izda dan l-incident ma garax tort u htija tieghu.

2. Illi dan l-incident gara unikament tort u htija tal-intimat, David Galea, is-sewwieq tal-vettura Numru DAV 169, u dana minhabba traskuragni u negligenza da parti tieghu, u kwindi ghandu ikun hu li ghandu jaghmel tajjeb ghad-danni kollha pretizi minn Antoinette Cachia.

3. Illi in vista tal-premess, it-talbiet tar-rikorrenti fil-konfront tieghu ghandhom jigu michuda bl-ispejjez."

6. L-Ewwel Qorti waslet għas-segweni deċide:

Ghaldaqstant taqta' u tiddeciedi billi tilqa' l-ewwel talba attrici u tqis li l-incident li sehh fis-6 ta' Novembru, 2009 gara b'tort uniku tal-konvenuti David Galea u Henry Harry Aquilina;

Tilqa' t-tieni talba u tillikwida d-danni sofferti minn Antoinette Cachia fl-ammont ta' erbat elef mija u tletin ewro (€4130);

Tilqa' t-tielet talba u tikkundana lill-konvenuti jhallsu kull wiehed minnhom lill-attrici s-somma ta' elfejn hamsa u sittin ewro (€2065);

Tichad l-eccezzjonijiet kollha ta' Henry Harry Aquilina; Tichad l-eccezzjonijiet kollha ta' David Galea.

Bl-ispejjez legali a karigu tal-konvenuti ugwalment bejniethom.

7. Il-konvenut David Galea (minn issa l'quddiem l-appellant) ressaq appell nhar id-19 ta' Frar 2018. Huwa sejjes l-appell fuq tliet aggravji: (i) Li ma sarx apprezzament siewi tal-provi (**L-Ewwel Aggravju**) (ii) li l-appellant mhux responsabbli tal-incident (**It-Tieni Aggravju**) (iii) li l-mod kif seħħ l-incident ma jindikax li l-appellant ma żammx *a proper lookout* u

konegwentement l-inċident huwa attribwibbli lill-konvenut Henry Harry Aquilina biss (**It-Tielet Aggravju**).

8. Kemm ir-rikorrenti u kemm il-konvenut Aquilina, qua appellati, ressqu risposti tagħhom.

9. Din il-Qorti rat il-provi u x-xhieda mressqa. Tosserva illi l-kawża odjerna ġiet imressqa mir-rikorrenti wara li ġew ikkaġunati lilha u l-proprjetà tagħha, senjatament il-vettura Volkswagen Polo bin-numru ta' reġistrazzjoni HAU-351 (li fiha kienet passiġġera), danni frott inċident stradali. Fil-mument tal-inċident il-vettura kienet qed tiġi misjuqa minn binha, l-konvenut Henry Harry Aquilina. L-inċident seħħ wara ħabta mal-vettura tal-appellant David Galea, vettura ta' tip Honda bin-numru ta' reġistrazzjoni DAV169, dakinhar tas-6 ta' Novembru 2009 għall-ħabta tal-ħamsa u nofs ta' fl-għaxija. B'riżultat ta' dan l-inċident, seħħ impatt ma vettura ta' terz li madankollu mhux parti mill-kawża.

10. Mill-provi mressqa jidher li l-inċident seħħ hekk kif min-niżla tat-Telgħa t'Alla u Ommu direzzjoni Salini, l-konvenut Aquilina ġie biex jidhol ġo *side street* li tieħdok għall-Magħtab.

11. Ir-rikorrenti talbet il-likwidazzjoni u ħlas ta' danni wara li l-vettura tagħha sfat ta' *total loss*, fil-waqt li hi rreklammat danni wkoll għall-telf li

għamlet minħabba li ma setgħetx trendi servizzi bħala *host family* lill-studenti barranin. Għie inkarigat l-espert Mediku Mr Charles Grixti¹ li permezz tar-rapport tiegħu preżentat nhar it-22 ta' Novembru 2011 ikkonkluda li r-rikorrenti soffriet ksur tad-9 kustilja tal-lemin u tal-*body of sternum* iżda rkuprat tajjeb tant li ma kellha l-ebda diżabilità permanenti kaġun ta' dan l-incident².

12. Permezz tal-affidavit tagħha³, u speċifikament fuq id-dinamika tal-incident, ir-rikorrenti xehdet illi l-vettura li kienet passigjera fiha kienet niezla t-triq t'Alla u Ommu. Tgħid li qabel mal-vettura kienet ser idur għat-triq li tiegħdok għall-Magħtab, is-sewwieq, il-konvenut Aquilina li huwa wkoll binha, xegħel l-*indicator* biex idur fuq il-lemin u jidhol mit-triq imsemmija. Tgħid li l-karozza kellha mirjiet bl-*indicator* magħhom u li għandhom vleggħa tixgħel bl-aħmar. Tgħid li qabel waslu fl-inkroċju Aquilina naqqas il-veloċità, waqaf u hekk kif beda diegħel fis-*side road* hi semgħet bħal qisha splużjoni. Tgħid li qabel l-impatt ma rat l-ebda vettura ġejja u li l-impatt seħħ fuq in-naħa ta' wara tax-xellug. **Fix-xhieda viva voce tagħha** tgħid li l-impatt tad-daqqa tal-incident kien fuq is-*seat* ta' warajha⁴. **In kontro-eżami⁵**, ir-rikorrenti kkonfermat dak li xehdet fl-affidavit tagħha u cioè li kienu niżlin mit-Triq t'Alla u Ommu, u li meta waslu biex iduru għat-triq tal-Magħtab binha naqqas il-veloċità u xegħel

---

¹ Fol. 16

² Fol. 35 et seq.

³ Fol. 22

⁴ Fol. 25 et seq.

⁵ Fol. 88 et seq.

l-indicator sabiex idur għat-triq u li kif daħlu semgħet bħal splużjoni. Xehdet li kienu għadhom fil-bidu tat-triq. **F'kontro-eżami ulterjuri**⁶ tixhed illi *l-impatt* seħħ bejn *is-seat* tagħha u *s-seat* ta' wara. Tgħid li binha ma kienx qed isuq b'velocità qawwija għaliex kienu għadhom kif xtraw xi tiżjin fragli tal-Milied. Issemmi *l-figura* ta' 50 però ma kinitx ċerta kinux mili jew kilometri.

13. **Il-konvenut Aquilina, permezz tal-affidavit**⁷, jixhed ukoll li kien nieżel mit-triq t'Alla u Ommu għall-ħabta tal-ħamsa u nofs ta' flgħaxija. Jgħid li meta ġie biex idur għat-triq li tagħti għall-Magħtab fuq il-lemin tiegħu, xegħel *l-indicators*, waqaf, ra li ma kinux ġejjin karozzi u daħal fis-*side street*. Jgħid li f'daqqa waħda nduna li kien intilef minn sensih u qam wara li sema' lill-ommu twerżaq. Jgħid li ma setax jifhem minn fejn ġiet il-karozza tal-konvenut Galea. **Fil-kontro-eżami jixhed**⁸ illi ma jiftakarx wisq x'ġara ħlief li qabel dar għas-*side street* li tagħti għall-Magħtab waqaf u li qabel beda jsuq bil-mod għaliex kien hemm it-traffiku.

14. **Il-konvenut appellant David Galea xehed**⁹ illi kien ġej mit-Triq tas-Salina lejn in-Naxxar u li *l-incident* seħħ fit-triq li mis-Salina tagħti għall-*area* tal-Magħtab-Naxxar. Jgħid li ġiet vettura min-naħa l-oħra tal-karreġġjata tat-triq. Jixhed illi kien hemm vettura li ġiet fuq il-linja tat-triq

---

⁶ *Fol. 169 et. seq.*

⁷ *Fol. 21*

⁸ *Fol. 163 et. seq.*

⁹ *Fol. 94 et. seq.*

tiegħu fejn kien qiegħed isuq u li l-ħabta saret fil-linja tiegħu u li l-impatt sar hemm. Jgħid li l-ħsara li saret fil-karozza tiegħu saret fuq in-naħa ta' quddiem tal-passiġġier. Xehed li t-triq kienet dritta u seta' jara daqs bogħod ta' bejn żewġ jew tliet karozzi u li seta' jara l-karozzi fuq in-naħa l-oħra tat-triq li kienu f'linja sħiħa ta' traffiku sejrin direzzjoni Buġibba. Jgħid li l-ewwel darba li ra l-karozza tar-rikorrenti, misjuqa mill-konvenut Aquilina, kien meta ħareġ fil-linja tiegħu u li jista' jkun li raha biss meta saret il-ħabta. **F'xhieda oħra**¹⁰ jixhed illi x'ħin wasal fi triq li tagħti għall-Magħtab direzzjoni Naxxar, sab karozza ġejja mid-direzzjoni opposta fil-korsija tiegħu u li din daħlet ġewwa l-vettura misjuqa minnu u dawret il-vettura tiegħu tant li ġie jħares lejn id-direzzjoni opposta. Jgħid li ġie milqut il-*bumper* tan-naħa tax-xufier tal-karozza tar-rikorrenti u liema ħsara tibqa' għaddejja mal-*mudguard* ta' naħa tal-passiġġier li jibqa' għaddej mal-ġenb kollu tal-vettura. Sostna li kien għaddej bil-velocità ta' erbgħin kilometru fis-siegħa. Xehed li beda jidlam u li kellu dwal mixgħula u li l-karozza tar-rikorrenti ra meta kienet viċin ħafna, ftit sekondi qabel il-ħabta. Jgħid li bħala viżwali tat-triq quddiemu kellu sat-telgħa kollha. Ikompli jixhed illi meta ra l-karozza tar-rikorrenti prova jieħu *brake*, mhux ċar jekk irnexxilux u l-karozza tiegħu daret.

Kunsiderazzjonijiet Legali

---

¹⁰ Fol.128 et. seq.

15. Permezz tal-**Ewwel Aggravju** l-appellant jilmenta illi ma sarx apprezzament siewi tal-provi u li teżisti kontradizzjoni fix-xhieda li tat ir-rikorrenti u l-konvenut Aquilina fir-rigward tad-dinamika tal-inċident. Jgħid li huwa impossibli li kemm ir-rikorrenti u kemm il-konvenut Aquilina ma rax il-vettura tal-appellant stante li t-triq li kienu fiha hija waħda twila u għalhekk huwa impossibli li ma rax karożzi ġejjin. Jgħid li huwa impossibli li r-rikorrenti u l-konvenut Aquilina ma rawx il-karożza hekk kif Aquilina għamel il-manuvra meta sekondi wara l-istess manuvra, sabiex jidhlu fis-*side street*, seħħ l-impatt u li huwa aktar kredibbli li Aquilina għamel il-manuvra mingħajr ma ħares.

16. Permezz tat-**Tieni Aggravju** l-appellant jilmenta illi fil-kuntest tal-eżami akkurat li għamlet l-Ewwel Qorti fir-rigward ta' kif għandha tiġi determinata ir-responsabilità tal-inċident iħossu aggravat bil-mod kif l-Ewwel Qorti attribwiet ir-responsabbiltà bejn il-konvenuti. Illi jħossu aggravat għar-raġuni illi l-ġurisprudenza tgħallem li min ikun ser jagħmel manuvra minn triq prinċipali sabiex jaqsam għall-triq sekondarja għandu jżomm a proper lookout u li dan il-konvenut Aquilina ma għamlux għaliex kieku kien jara lill-appellant ġej. Konsegwentement l-appellant ma kellux jiġi akkollat hu bit-tort tal-inċident ukoll.

17. Permezz tat-**Tielet Aggravju** l-appellant jilmenta illi l-Ewwel Qorti ma kellhiex tapplika l-prinċipju illi min ikun ġej mit-triq prinċipali għandu

jżomm *a proper lookout* għaliex il-każ odjern ma jittrattax karozza wieqfa f'nofs ta' triq iżda ta' karozza li qasmet minn triq prinċipali sabiex tidhol fi triq sekondarja. Illi anke jekk wieħed iżomm *a proper lookout*, jekk wieħed jaqbad u jaqsam f'daqqa huwa impossibli l-impatt jiġi evitat u konsegwentement l-impatt li seħħ u d-dinamika tal-inċident kienu konsegwenza t-traskuraġni tal-konvenut Aquilina.

18. **Il-konvenut Aquilina jirrispondi** illi s-Sentenza tal-Ewwel Qorti timmerita li tiġi kkonfermata. Jgħid li l-appellant kellu wkoll iżomm *a proper lookout* u li l-ħsarat estensivi li seħħu lill-vettura tar-rikorrenti juru li l-appellant kien qiegħed isuq b'veloċità eċċessiva. Jikkwota l-awtur Ingliż Gibb fir-rigward ta' *Collisions on the Highway* li jgħid: *"It is the duty of every motorist to look where he is going and to keep a reasonably careful look-out for other road users so that a collision may be avoided. He must not look only straight ahead but also towards the side, especially at street junctions.* Jisħaq illi kellha raġun l-Ewwel Qorti tqis illi l-impatt fuq il-vettura tar-rikorrenti juri illi l-konvenut Aquilina kien diġà ħareġ u beda jaqsam għas-*side street* u li kieku l-appellant kien qiegħed isuq b'mod prudenti l-inċident setgħa ġie evitat. Jgħid li jekk l-appellant seta' jara t-triq ta' quddiemu kif xehed, seta' jevita l-inċident.

19. **Ir-rikorrenti** tirrispondi għall-appell billi tqis illi ma hemm xejn ħażin fl-apprezzament tal-provi magħmul mill-Ewwel Qorti u li l-appellant donnu

pretenda li seta' jsuq b'mod veloci mingħajr konsegwenzi.

20. Minn qari tal-aggravji jidher li dak li effettivament qiegħed jitlob l-appellant huwa li din il-Qorti tagħmel riapprezzament tal-provi u ssib li kien il-konvenut Aquilina biss li kien responsabbli għall-incident in kwistjoni.

21. Din il-Qorti tagħmel referenza għall-kunsiderazzjonijiet magħmula mill-Ewwel Qorti:

*Ezaminata ix-xhieda prodotta l-Qorti tghaddi biex tagħmel is-segwenzi referenzi legali u gurisprudenzjali li se jkunu l-bazi tal-kunsiderezzjoni tagħha biex tistabilixxi r-responsabilta' ta' l-incident de quo. Tagħmel referenza għal dak li qalet il-Qorti ta' l-Appell fid-decizzjoni fl-ismijiet **Alfred Farrugia vs Mary Rose Meli** (Deciza fil 25 ta' Settembru, 2009; appell civ; 233/1991/1) li din il-Qorti tikkondividi nonstante l-kaz hemm ezaminat kien dhul minn side road għal go triq principali, pero l-principji elenkati jibqgħu vigenti u applikabbli għal kaz in dezamina.*

"Illi rigward l-aspett tar-responsabbilita' ta' l-incident, il-Qorti tikkondividi pienament l-kunsiderazzjonijiet magħmula u l-konkluzzjoni raggjunta mill-abbli perit legali l-Avukat Dottor Joseph Ciappara; u din il-Qorti fl-esposizzjoni ta' l-aspett guridiku tal-vertenza in disamina, ser tagħmel referenza wkoll għal uhud mill-kazijiet kwotati mill-istess perit legali.

"Illi bazikament l-incident sehh meta il-kovenuta harget bill-vettura tagħha minn go side street għal go main road li minnha kien għaddej l-attur. Illi l-principju legali bazilari li għandu jirregola s-sitwazzjoni in disamina huwa assodat fil-gurisprudenza u hu fis-sens li: s-sewwieq gej minn triq sekondarja u li ser jidhol go triq principali, qabel ma jagħmel il-manuvra tiegħu ta' inserzjoni, għandu jesplora tajjeb u b'mod diligenti it-triq principali u għandu jinserixxi ruhu unikament meta jkun cert li jista' jagħmel dan mingħajr riskju u perikolu. Għandu jaccerta ruhu li jibda, jkompli u jitermina din il-manuvra mingħajr perikolu u xkiel għat-traffiku li jista' jkun għaddej mit-triq principali kemm fuq il-first lane kif ukoll fuq is-second lane (Prim Awla (NC) Manuel Caruana et vs Dottor Tonio Mallia et noe deciza 21 ta' Marzu 2002).. Aktar ma tkun popolari u traffikuza t-triq principali, aktar ikun l-oneru u l-grad ta' attenzjoni li għandu jeżercita s-sewwieq awtur tal-manuvra.

"Is-sewwieq tas-side road "għandu d-dritt li jaqsam il-main road meta bid-debita prudenza jkun accerta ruhu li din hi libera"(App. Krim. Il-Pulizija vs Nazzareno Borg – 12 Novembru 1960.). Huwa għandu "l-obbligu assolut

li, x'hin japprossima l-crocevia, jesploraha bl-akbar attenzjoni qabel ma jiddeciedi li jittraversaha".

"Ghandu jidhol fil-main road meta din tkun talment libera li jista' jghaddi ghal go fiha bla ma jiehu riskju li driver prudenti m'ghandux jiehu"(App. Krim. II-Pulizija vs Giuseppe Galdes – Vol.XXXVII.IV.1108) Is-side road user li jrid jidhol fil-main road ghandu qabel ma jidhol fiha jimxi dead slow li sahsitra jieqaf sakemm jaccerta ruhu li jista' johrog bla hsara.(App.Civ. Vol.LXXXII.II.473)

"Principju legali relatat, anzi inerenti ghall-premess, hu dak li jimponi fuq kull sewwieq l-obbligu li fis-sewqan tieghu jzomm a proper look out. Dan l-obbligu huwa korollari tal-principju li sewwieq ghandu l-oneru li fis-sewqan tieghu juza dik id-diligenza mistennija minn bonus pater familias u li hija ragjonevoli tenut kont taccirkostanzi: bhal ma huma l-konfigurazzjoni tat-triq, il frekwenza tat-traffiku fit-triq principali, id-dawl, il-vizwali u cirkostanzi partikolari ohra li jistghu jirrikjedu grad ta' attenzjoni gholi mis-sewwieq li jrid jinserixxi ruhu go main road. "Side road user kellu 'a higher duty' li jesplora l-main road, u jesploraha tajjeb f'sens li jara dak li kien vizibbli" (App.Krim. II-Pulizija vs Joseph Vella – 10 ta' Awissu 1963) .

"Tnejn huma l-principji generalment akkolti fid-duttrina u fil-gurisprudenza estera u lokali, in materja ta' incident ta' traffiku stradali, li ghandhom jirregolaw l-investment ta' vetturi, jigifieri: (a) hu obbligu ta' kull sewwieq li jirregola s-sewqan skond il- kondizzjonijiet u c-cirkostanzi bhala ma huma l-hin ta' bil-lejl, il-vizwali ostakolata bid-dlam u bix-xita, il-piz tal-vettura, l-istat ta' l-art u cirkostanzi ohra kontingenti, u (b) hu d-dmir tas-sewwieq li jzomm dak li komunement tissejjah a reasonable look out, liema dmir igib mieghu li s-sewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli ...." Reasonable look out ifisser id-dmir li ssewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli jew ahjar in plain view(Prim Awla Vol. LXXXII.III.322 u Vol. XLVI.I.112) . "The duty to look implies the duty to see what is in plain view" (Gibb Trial of Motor Car Accident Cases Section 54 – kwotat mill-abbli perit legal).

"Konformement ma' u b'applikazzjoni tal-premess ghandu relevanza qawwija ghal kaz in disamina, dak li osservat l Onr. Qorti ta' l-Appell Kriminali li: jekk sewwieq isostni li ma rax il-vettura l-ohra gejjja, "din hi auto inkolpazzjoni, ghaliex jekk seta' (kif ic-cirkostanzi stradali juru li seta') u kien imissu rah, sinjal li ma kienx qieghed attent kif kellu jkun jekk ried izomm a proper look out" (App. Krim. II-Pulizija vs John Laferla – 17 ta' Gunju 1961. 35 1701/2001/1; 30/05/2014)

Fid-decizjoni ukoll tal-Qorti ta' l-Appell Civili fl-ismijiet Jeffrey Caruana vs Alfred Montesin inghad:

"Konkluzjonijiet dwar Responsabilita`

"L-Obbligi Generali tas-Sewwieq

"In linea generali, fis-sentenza taghha tat-23 ta' Frar 1962 fil-kawza fl-ismijiet "Debono vs Camilleri et" (Vol.XLVI.I.112) il-Qorti tal-Appell irritereniet li sewwieq ghandu zewg dmirijiet ewlenin li huwa fl-obbligu li josserva kull hin –

“i) li jirregola s-sewqan tieghu skond il-kondizzjonijiet u c-cirkostanzi talmument bhal ma huma l-hin ta' bil-lejl, il-vizwali ostakolata bid-dlam u bixxita, il-piz tal-vettura, l-istat tal-art u rapporti ohra kontingenti;

“ii) li jzomm a reasonable and careful lookout liema dmir igib mieghu li driver ghandu jara dak li huwa ragonevolment vizibbli.

“II-“Proper Lookout”

“Riferibbilment ghal dan it-tieni obbligu, fis-sentenzi tal-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawzi fl-ismijiet “Il-Pulizija vs Laferla” u “Il-Pulizija vs Vella” kien inghad li – the duty to look implies the duty to see what is in plain view.

“Inoltre fis-sentenza Ingliza “Newhaus N.D. vs Bastion Insurance Company Co. Ltd.” (1968) kien rilevat li – ““Keeping a proper lookout means more than looking straight ahead; it includes an awareness of what is happening in one’s immediate vicinity.” (ara wkoll – fost hafna ohrajn – “Sacco vs Ellul” – Prim’Awla tal-Qorti Civili – PA/CS – 14 ta’ Mejju 1982).

“Dwar “proper lookout” din il-Qorti diversament presjeduta (PA/NC) korrettement osservat fis-sentenza taghha tal-15 ta’ Ottubru 2003 fil-kawza flismijiet “Zahra vs Vassallo” li –

“... dan l-obbligu huwa korollari ghall-principju li sewwieq ghandu l-oneru li fis-sewqan tieghu juza dik id-diligenza mistennija minn ‘bonus paterfamilias’ u li hija ragjonevoli tenut kont tac-cirkostanzi: bhal ma huma l-konfigurazzjoni tat-triq, il frekwenza tat-traffiku, id-dawl, il-vizwali u cirkostanzi partikolari ohra li jistghu jirrikjedu grad ta’ attenzjoni gholi mis-sewwieq.”

“It-Triq Principali, it-Triq Sekondarja u dik bi STOP SIGN

“Ir-Reg.76 tar-Regolamenti tal-1994 dwar il-Vetturi bil-Mutur (A.L. 128 tal-1994 kif emendat) ighid li triq principali hi dik li t-traffiku kollu li jkun ghaddej minnha jkollu d-dritta ghas-sewqan u t-traffiku fit-toroq kollha li jaghtu ghalha ghandhom jaghmlu l-wisa` lil dak tat-triq principali.

“Issa ghalkemm l-istess disposizzjoni tkompli ... izda d-driver ta’ kull vettura sew fi triq principali sew f`wahda sekondarja ghandu joqghod attent il-hin kollu u ghandu jiehu l-prekawzjonijiet kollha mehtiega f`kull kantuniera, huwa pero` fatt inkontestat li l-oneru tal-utent tat-triq laterali huwa aktar gravuz minn dak tal-utent tat-triq principali ghaliex il-manuvra li jkun ser jaghmel, fiha nnfisha, tiddisturba l-kors ordinarju tat-traffiku li jkun ghaddej mit-triq principali (“Stagno Navarra vs Saliba” – Kollez. Vol. XLV.I.389)

Omissis...

“Il-Gibb f`pagna 62 tal-ktieb “The Trial of Motor Car Accident Cases” jghid hekk – “

The side road user has a higher duty only in the sense that anyone who is called to fulfil a duty which is riskier than another duty is bound to use greater care than he who carries the other. Entering one road from another is more difficult than continuing straight along the same road, and for that

reason the side road user must use more care.”

“Il-grad ta` diligenza, prudenza u attenzjoni li l-utent ta` triq sekondarja obligat jezercita huwa li jcedi ghat-traffiku ghaddej fit-triq principali, li jesplora tajjeb din it-triq, u sahsitra jjeqaf biex u sakemm jaccerta ruhu li jista` johrog bla hsara (“Camilleri vs Demicoli” – Appell Civili – 27 ta’ Lulju 1981). Ghalhekk l-utent ta` triq sekondarja, bhala bonus paterfamilias, huwa obligat li jassikura ruhu minn qabel li mhux jista` jibda izda fuq kollox jispicca ttraversata tieghu sabiex b`hekk ikun jista` jsibu ruhu sewwa fit-triq principali minghajr xkiel jew periklu ghalih jew ghal haddiehor. Per konsegwenza, mhumieq permessi esitazzjonijiet, ripensamenti inkella sgiccjaturi. Minn dak ix-xufier, dak mistenni hija certezza ragonevoli dwar il-kondotta galbata tieghu fit-triq.

“Kif diga` rajna, l-ezercizzju tal-proper lookout huwa obligu ta’ kull xufier, izda fil-kaz tal-utent tat-triq sekondarja, dak l-obbligu jsir vitali billi fuq spallejh ghandu piz akbar. F’pagna 71 ta’ “Driving – The Department of Transport Manual” insibu ndikazzjoni ta` safejn ghandu jisporgi sewwieq ta` triq sekondarja sabiex jara t-triq principali qabel johrog – “... with your eyes far enough to be able to look right, left and right again, so that you have a full view of the junction before deciding whether to wait or go on.”

“Fis-sentenza taghha tat-30 ta’ Marzu 1940 fil-kawza “Il-Pulizija vs Grezzju Tanti”, il-Qorti tal-Appell Kriminali qalet hekk :-

“Min ikun ser jidhol minn triq ghal go ohra, u allura jkser il-kurrent tat-traffiku li kien sejjer ghad-dritt u jaqsam l-istess triq traversalment ghandu joqghod ferm attent qabel ma jaqsam u jekk ikun hemm bzonn anke jjeqaf.”

“Propju ghaliex kif diga` rajna kull xufier ghandu jirregola s-sewqan tieghu skond ic-cirkostanzi u l-kondizzjonijiet tal-post li minnu jkun ghaddej, ghandu jinghad allura li d-dritta li ghandu l-utent tat-triq principali fil-konfront tax-xufier li jkun hierieg minn triq sekondarja mhuwiex bla limitu. Ghalhekk ghaliex anke hu jrid ikollu l-galbu ta’ bonus paterfamilias, ma jistax jabbuza mid-dritta tieghu. Fi kliem iehor, ma jistax jaghmel li jrid, jaghlaq ghajnejh u ma jaghtix kaz ta’ dak li jkun qed jigri quddiemu jew madwaru, u jwarrab fil-genb kull regola ta` prudenza inkluz meta t-traffiku tat-triq sekondarja jkun ben in vista ghalih. Allura anke hu jrid jiehu l-prekawzzjonijiet tieghu skond il-kaz (“Camilleri vs Zammit” – Prim’Awla tal-Qorti Civili – 31 ta’ Ottubru 1970 ; “Borg vs Sciberras” - Appell Civili – 5 ta’ Frar 1971 36 Enfasi ta’ din il-Qorti. ; “Schembri vs Grech” – Prim’ Awla tal-Qorti Civili – 23 ta’ Ottubru 1972 ; u “Bezzina vs Borg” – Prim’ Awla tal-Qorti Civili – 27 ta’ Awissu 1981).

....omissis....

“Kif qalet il-Qorti tal-Appell fis-sentenza taghha tal-20 ta’ Jannar 1967 fil-kawza “Bongailas vs Mercieca” –

“Il-kwistjoni tar-responsabilita’ f’incidenti stradali wisq rament tista’ tigi risolta semplicement bl-applikazzjoni ta’ regoli a priori. Ir-regoli generali jistghu jghinu bhala gwida izda kull kaz jiddipartixxi minn iehor u jrid jigi risolut in basi ghallfattispeci u c-cirkostanzi partikolari tieghu.”

Anke fil-kaz tad-decizjoni appena citata l-Qorti thoss lil principji hemm elenkati jistghu jghinu u huma applikabbli ghal vertenza in ezami.

Hemm qbil bejn il-partijiet li l-incident principali kien dak bejn iz-zewg konvenuti. Fil-fatt ghamlet tajjeb din il-Qorti kif diversament preseduta li laqghet it-talba tal-partijiet lil kjamat in kawza mitlub fin-nota' ta' l-eccezzjonijiet ta' David Galea ma tigix milqugha sakemm jingabru l-provi, fatt li darba maghmul wera li hadd mill-partijiet ma hass il-bzonn ghalih lanqas l-istess eccipjent. Ghalhekk u anke ghax bla dubbju Louis Tabone ma kellu ebda kontribuzzjoni ghas-sinistru in ezami, l-ewwel eccezzjoni ta' David Galea hija michuda.

Hemm ukoll qbil bejn il-partijiet li l-incident sehh fin-nizla tat-telgha ta' Alla u Ommu limiti tan-Naxxar, fl-inkrocju fejn triq sekondarja li taghti ghal Maghtab. L-incident gara meta kienet gia nizlet ix-xemx.

Iz-zewg konvenuti kienu qed isuku fl-istess triq f'kareggjata opposta. Aquilina x'hin wasal hdejn l-inkrocju imsemmi, propju ghax ried jidhol f'dik is-side road jghid li waqaf, karozzi telghin lejn in-Naxxar ma rax, ghamel l-indicator u qasam il-karregjata l-ohra. Kien gia dahal f'parti mit-triq tal-Maghtab x'hin ommu l-attrici li kienet passigiera fuq quddiem tghid li hasset bhal spluzzjoni: id-daqqa fil-vettura Volkswagen kif jidher car fir-ritratti kollha esebiti huma fuq in-naha tax-xellug tal-vettura mal-gemb kollu taghha. Minn naha l-ohra kif jidher ukoll mir-ritratti esebiti d-daqqa li hadet il-vettura ta' Galea kienet fuq n-naha ta' quddiem tan-naha tal-passiggier ta' l-istess vettura.

Huwa ukoll car mill-provi migbura li fit-triq in kwistjoni kien hemm vetturi ohra ghaddejjin. Daqstant iehor huwa accetat illi t-triq innifisha tippermetti certu vizwali ta' l-on coming traffic, aktar u aktar la darba kienet nizlet ix-xemx u l-karozzi ikollhom d-dawl mixghul.

David Galea jghid fix-xhieda tieghu li hu habta u sabta sab lil Aquilina fil-kareggjata tieghu. Ghalkemm jaghti l-impressjoni li dan kien qed isuk fuq sidu tat-triq, il-habta turi bic-car li din okkorriet meta Aquilina qasam u beda diehel gos-side road. Huwa stran u ma ssibx logika 'l-fatt illi iz-zewg sewwieqa jinsitu li ma rawx il-xulxin fit-triq indikata. Adirittura Aquilina ma ra qatt il-karozza ta' Galea gejjja fi triqitha in-naha l-ohra tat-triq, triq li hu kien se jaqsam, dan nonostante li jixhed illi huwa waqaf, xeghel l-indicators, ma rax karozzi gejjin u pproceda bil-manuvra ta' qsim ta' triq principali. Dan kollu huwa ben ikkorraborat minn ommu l-attrici. Anzi t-tnejn jinsistu li Aquilina sahsitra ghamel l-indicators li kienu anke jixghelu ukoll bi vlegga qabel ma qasam.

Galea jibqa insistenti li hu ra biss il-karozza sekondi qabel il-habta. Anzi fix-xhieda tieghu fil-bidu jghid anke li kien Galea li dahal go fih. Sfortunatament is-Surgent Mifsud ma wasalx biex jistabilixxi point of impact, pero din il-Qorti hija konfortata bir-ritratti tad-danni sofferti miz-zewg vetturi. Fil-fatt ir-ritratti huma ferm indikattivi ta' kif okkorra s-sinistru. Ghalkemm il-Qorti hija ferm perplessa kif iz-zewg konvenuti ma rawx lil xulxin, Aquilina ghal kollox u Galea sekondi qabel il-habta, id-daqqa konsiderevoli li soffriet il-Volkswagen fuq il-gemb tal-passiggier ghan- 37 Fol 95 fil-kontro-ezami nofs ghal wara ta' l-istess genb, hija indikattiva li hi kienet ghada qed taqsam il-karreggjata ma l-impatt. F'din il-mossa Galea laqat lil Aquilina bil-quddiem xellugi tan naha tal-passiggier, ghalhekk indikattiv illi ghalkemm il-vettura Volkswagen kienet ghadha fil-kareggjata tat-triq principali, pero kienet qabdet biex tidhol fis-side road tal-Maghtab. Kieku kien mod iehor, cioe l-Volkswagen bdiet taqsam kif wasal maghha il-konvenut Galea, allura id-daqqa tal-Volkswagen kienet tkun aktar lejn il quddiem u dik tal-Honda misjuqa minn Galea aktar frontali jekk mhux adirittura aktar lejn in-naha tas-sewwieq. Allura hija

piu che gustifikata l-Qorti fl-insistenza taghha li ma tistax tifhem kif iz-zewg sewwieqa ma rawx il-vetturi rispettivi. Fil-fatt hija l-ferma opinjoni tal-Qorti lli z-zewg sewwieqa kienu mankanti fl-obbligu ta' sewqan ta' dak li hu proper look out, kif fi triq tat-tul li hi dik li fiha okkorra l-incident, jibqghu nsistenti li ma rawx lil xulxin. Dan qed jinghad aktar u aktar fid-dawl tal-gurisprudenza appena citata. Jinkombi fuq kull minn qed jaghmel manuvra ta' invazzjoni fi triq principali biex jikseb access ghal side road biex jassigura li tali invazzjoni ssir bil-kawtela dovuta u b'certezza li ma jinwadix id-dritta tal-principal road user. Daqstant iehor jinkombi fuq il- main road user li darba li qed javvicina nkrocju tat-toroq zomm proper look out ghal possibbli utenti ta' l-istess inkrocju. Ghalhekk hija l-fehma ferma ta' din il-Qorti li z-zewg konvenuti t-tnejn ikontribixxew ghal-incident in ezami ai terminu ta' dak provdut fl-artikolu 1033 tal-Kap 16 dwar responsabilita ghal hsara kkagunata (emfazi mizjud).

22. Wara li osservat dan, din il-Qorti tqis li tikkondividi l-istess pozizzjoni u ma ssib l-ebda raguni l-għala tid-disturba l-konkluzjonijiet tal-Ewwel Qorti.

23. Kif qalet l-Ewwel Qorti l-impatt li seħħ mal-vettura tar-rikorrenti huwa indikattiv illi l-konvenut Aquilina kien diġà beda l-manuvra tal-qsim għad-direzzjoni tas-*side road*. Illi l-ħsarat li ġarrbet il-karozza tar-rikorrenti kienu sostanzjali. Tqis illi li kieku kien hemm *a proper lookout* anke min-naħa tal-appellant, id-dinamika tal-incident kienet tkun ferm differenti. Illi bħalma l-konvenut Aquilina kellu r-responsabilità li jzomm *a proper lookout* meta jkser għal fuq *side street*, l-appellant kellu l-istess responsabilità anke jekk kien fid-dritta tiegħu. Tqis li fiċ-ċirkostanzi tal-każ, l-appellant għandu jinżamm responsabbli wkoll għall-incident flimkien mal-konvenut Aquilina u għandu jagħmel tajjeb għad-danni relattivi.

Deċide

24. Għal dawn il-motivi l-Qorti tiddisponi mill-appell billi tiċċhad l-istess u tikkonferma s-sentenza tal-Ewwel Qorti fl-intier tagħha. Spejjeż ta' dan l-appell a kariku tal-appellant David Galea.

Mark Chetcuti
Prim Imħallef

Robert G. Mangion
Imħallef

Grazio Mercieca
Imħallef

Deputat Registratur
SS